

УДК 330. 338.27

JEL Classification: O11

Латишева О. В.,

к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємства,

Мілявський М.Ю.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,

Донбаська державна машинобудівна академія

Латышева Е. В.,

к.э.н., старший преподаватель кафедры экономики предприятия,

Милявский М.Ю.

к.э.н., доцент кафедры экономики предприятия,

Донбасская государственная машиностроительная академия

Latysheva O. V.,

PhD, senior teacher of Department of economy of enterprises,

Milyavskiy M.Y.

PhD, Associate Professor of Department of economy of enterprises,

Donbas state machine-building academy

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НОВИХ СВІТОВИХ ВИКЛИКІВ

ПЕРСПЕКТИВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ НОВЫХ МИРОВЫХ ВЫЗОВОВ

PROSPECTS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE ARE IN CONTEXT OF NEW WORLD CALLS

Розглянуто перспективи розвитку України в економіці на підставі дослідження умів забезпечення сталого розвитку окремих провідних галузей (видів економічної діяльності) країни. Встановлено необхідність отримання та опрацювання інформації щодо визначальних трендів та перешкод, які заважають перспективам сталого розвитку країни. У статті систематизовані основні виклики, що були озвучені в новій доповіді Римського клубу та які необхідно враховувати урядам в програмах стійкого розвитку країн світу. Результати аналізу економічної ситуації України дозволили отримати більш детальну інформацію про готовність країни до нових викликів, озвученим в новій доповіді Римського клубу. Встановлено, що зараз в країні основні принципи сталого розвитку носять зазвичай декларативний характер і не достатньо враховуються при формування нових програм реформ в країні. Результат проведеного аналізу може бути використане для подальшого виявлення проблемних ситуацій сталого розвитку країни, що слугуватиме предметом подальших досліджень у цьому напрямку.

Ключові слова: *сталий розвиток, доповідь Римського клубу, перспективи економічного розвитку, принципи сталої моделі розвитку людства, індекси промислової продукції, інфляційні чинники.*

Рассмотрены перспективы развития Украины в экономике на основании исследования условий обеспечения устойчивого развития отдельных ведущих отраслей (видов экономической деятельности) страны. Установлена необходимость получения и проработки информации по определяющим трендам и препятствиям, которые мешают перспективам устойчивого развития страны. В статье систематизированы основные вызовы, озвученные в новом докладе Римского клуба, которые необходимо учитывать правительствам в программах устойчивого развития стран мира. Результаты анализа экономической ситуации Украины позволили получить более детальную информацию о готовности страны к новым вызовам, озвученных в новом докладе Римского клуба. Установлено, что сейчас в стране основные принципы устойчивого развития носят обычно декларативный характер и не достаточно учитываются при формировании новых программ реформ в стране. Результат проведенного анализа может быть использован для дальнейшего выявления проблемных ситуаций устойчивого развития страны, которая будет служить предметом дальнейших исследований в этом направлении.

Ключевые слова: устойчивое развитие, доклад Римского клуба, перспективы экономического развития, принципы устойчивой модели развития человечества, индексы промышленной продукции, инфляционные факторы.

In the article the prospects of development of Ukraine are considered in an economy on the basis of research of terms of providing of steady development of separate leading industries (types of economic activity) of country. The necessity of receipt and working of information is set on qualificatory trends and obstacles that interfere with the prospects of sustainable development of country. The basic calls wired for sound in the new report of the Roman club are systematized in the article, which must be taken into account to the governments in the programs of sustainable development of the world countries. The results of analysis of economic situation of Ukraine allowed getting more detailed information about readiness of country to the new calls wired for sound in the new report of the Roman club. It is set that now in country basic principles of sustainable development carry usually declarative character and taken not enough into account at forming of the new programs of reforms in a country. The result of the conducted analysis can be drawn on for the further exposure of problem situations of sustainable development of country that will serve as the article of further researches in this direction.

Key of words: sustainable development, report of the Roman club, prospect of economic development, principles of steady model of development of humanity, indexes of industrial products, inflationary factors.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах нових викликів та перешкод у світі розвинені країни займаються активним пошуком ефективних шляхів забезпечення сталого розвитку. Для цього при розробці програм і стратегій розвитку країн застосовують результати аналізу та прогнозів довгострокового розвитку світової економіки, у т. ч. й ті, що ґрунтуються на дослідженні сценаріїв економічних стосунків, при яких забезпечувався б досить високий рівень економічного розвитку, поєднуючи при цьому економічні інтереси з інтересами охорони довкілля.

Анализ останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань моделей світового розвитку, у т.ч. з використанням економіко-математичних методів аналізу сценаріїв сталого розвитку займалося багато науковців, насамперед видатні закордонні вчені Д. Х. Медоуз, Й. Рандерс, Д.Л.Медоуз [4; 5] та інші, які досліджували можливості впровадження такої моделі здійснення економічних стосунків, при якій забезпечувався б досить високий

рівень економічного розвитку країн, поєднуючи при цьому економічні інтереси з інтересами охорони довкілля. Проте, питання застосування і впровадження моделі сталого розвитку з тріади його складових (економічної, соціальної та екологічної) для подальшої розробки та впровадження програм на різних ієрархічних рівнях в умовах нових світових викликів заслуговує особливої уваги та додаткових досліджень.

Виділення раніше не вирішеної частини проблеми. Проблемним питанням є визначення перспектив розвитку України в економіці, що зумовлює необхідність отримання та опрацювання інформації щодо визначальних трендів та перешкод, які заважають перспективам сталого розвитку країни, а також на підставі дослідження сучасного стану та умов забезпечення сталого розвитку провідних галузей країни.

Метою статті є визначення перспектив розвитку країни під впливом найбільш значимих світових викликів, які впливають на умови економічного, екологічного та соціального розвитку країни.

Результати дослідження. Нова доповідь Римського клубу «Come On»! («Давайте разом»!, «Поїхали»!) [5] це друга за п'ятдесят років доповідь, написана двома президентами Клубу - Ернстом Вайцзеккером і Андерсом Вийкманом, за участю тридцяти чотирьох інших членів, виражає консолідовану позицію Клубу щодо неприйняття фінансових спекуляцій, містить заклик до відмови від матеріалізму і редуccionізму, пропонує моделі «нової Просвіти» і гуманної планетарної цивілізації та альтернативної економіки, приводить жорстку критику капіталізму. [4; 5]

Так, у черговій доповіді Римського клубу [5] виразно звучить думка: порятунок людства криється не в соціальних і економічних технологіях, не в досягненнях науково-технічної думки, а в зміні свідомості - тобто в області, яка є переважною зоною відповідальності думки гуманітарної. Які ж зміни свідомості мають на увазі? По-перше, це той факт, що на думку членів Римського клубу "не економіка визначає ідеологію, як ми звикли, а навпаки, тобто - моральність вища за вигоду" По-друге, "запорукою розвитку в найширшому значенні цього слова - від біологічної еволюції до соціального і економічного розвитку - являється не конкуренція (в результаті якої слабкі вимирають), а пристосовність слабких видів. Стосовно суспільства це означає, що для його благополуччя потрібний захист і підтримка усього «неринкового»: від освіти, науки і культури до бідняків, людей похилого віку і дітей". По-третє, редуccionізм як "базовий принцип наукового і практичного мислення, метод пізнання, при якому складне явище або процес спрощуються до простих моделей, незрозуміле зводиться до зрозумілого (а «зайве» за непотрібністю відкидається)" в доповіді Римського клубу «Come On»! [5] признається "одночасно і злочином, і помилкою". Так, редуccionістська філософія на думку авторів доповіді Ернста Вайцзеккера і Андерса Вийкмана [4] не адекватна завданню розуміння живих систем, а оскільки живі системи - найбільш складні, то можна сказати, що редуccionізм неадекватний складним системам. У простих випадках працює, в складних - призводить до помилок. Звідси регулярні кризи, звідси «непередбачені наслідки». [3; 4]

Завершальна частина доповіді Римського клубу [5] носить прикладний характер, у ній узагальнюються успішні експериментальні підходи до управління, економіки, освіти і громадського розвитку, обговорюються інші питання, включаючи стале сільське господарство, децентралізовану енергетику, регенеративну урбанізацію, кругову економіку, реформу фінансового сектора, етичне інвестування і т.п. [4]

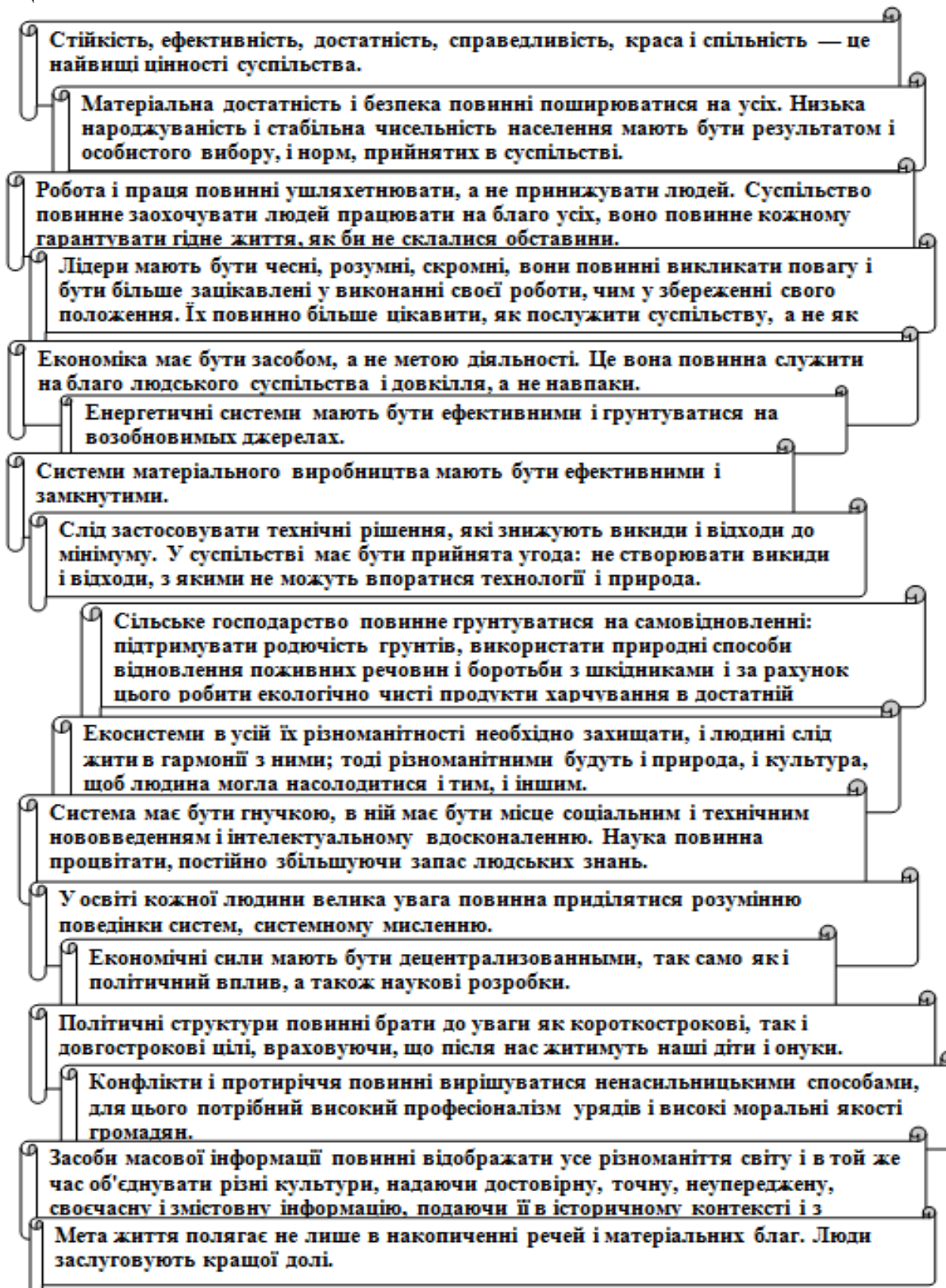
В останній час з'являється все більш публікації з песимистичними прогнозами розвитку економіки України [8; 10 - 12], іноді відверто провокативного характеру [13], які в інтернет-мережі викликають дуже жаркі дискусії як серед фахівців так й серед звичайних громадян.

Так, наприклад, відбулось після публікації статті [13] Олексія Жмеренецького, системного аналітика в сфері інновацій та державної політики, політичного експерта, одного з ініціаторів громадської платформи «Хартія майбутнього», який тривалий час займався дослідженнями міжнародного досвіду створення вільних економічних зон, промислових і технологічних парків, в якій він стверджував, що "Україна несумісна з майбутнім за усіма напрямками. Сировина більше не дозволить країні триматися на плаву, інвестиції для розвитку не придуть, а власних коштів уже не буде. Усі активні та розумні люди виїдуть за кордон. Вони не будуть чекати "покращення" ще десять років, звільниться місце для біженців. Залишки корінного населення остаточно деградує, зношені житло та інфраструктура зруйнуються, злочинність виросте, тривалість життя впаде. Країна або буде розділена іншими державами, або потрапить під цілковите зовнішнє управління. Економічно зайве населення буде поступово утилізоване." [13] Олексій Жмеренецький припускає, що такого жахливого майбутнього можна уникнути, але за його переконанням "цього разу малою кров'ю українці вже не виберуться з пастки" і "цього разу радикальні зміни вже не метафора: автономні "міста-хартії", переселення людей у місця компактного проживання, виведення з утримання частини інфраструктури, застава житла людей в обмін на реконструкцію, вільні економічні зони з іноземними юрисдикціями, зовнішнє управління ключовими функціями держави, введення податку з обігу та заборона готівки, тотальна прозорість усіх процесів, заміна призначень системою жеребкування, введення багаторівневого громадянства та коефіцієнтів ваги виборчого голосу, передавання природних ресурсів в управління міжнародним корпораціям, продаж часток державних активів іноземним гігантам" [13].

Не такі жахливі (хоч зовсім не оптимистичні) прогнози та результати аналізу поточної економічної ситуації в Україні [8; 10 - 12] також не дають підстави стверджувати, що країна готова до нових світових викликів.

Варто зауважити, що без врахування результатів навіть найпесимистичних прогнозів та без відповідно своєчасного формування та впровадження адекватних ситуації заходів протидії існуючим ризикам не можливо побудувати ефективну стратегію розвитку країни, яка б була адаптована к новим світовим викликам. До цих викликів країні необхідно готуватись вже зараз, необхідно насамперед досліджувати їх, розробляти можливі сценарії, опрацьовувати результати моделювання впровадження цих

сценаріїв з врахуванням останніх трендів в області захисту довкілля, економіки, соціальної психології та ін.

Рис. 5. Основні принципи перетворення моделі розвитку людства

Джерело: побудовано автором на підставі опрацювання [1; 2]

Так, в контексті нових викликів, озвученим в новій доповіді Римського клубу, в новому виданні монографії "Межі росту: через 30 років" вчених

Донелли Медоуз, Йоргена Рандерс, Денніса Медоуз, що була продовженням бестселеру "Межі росту" і книзі "За межами росту", також представлено результати їх подальших досліджень в області захисту довкілля, економіки, соціальної психології за 30 років після виходу першого видання (1972 р.), а для кращого уявлення нової моделі світу американські автори приводять сценарії розвитку людства, перелік вимог та засади побудови моделі розвитку сталого суспільства. Д. Медоуз, Й. Рандерс, Д. Медоуз у главі 8 "Засоби переходу до сталого розвитку" монографії "Межі росту: через 30 років" [1; 2] приводять основні принципи перетворення моделі розвитку людства і закріплення її у вигляді моделі "Сталого розвитку" (рис. 5), при цьому ці видатні вчені вважають, що "таке перетворення суспільства порівнянне хіба тільки з двома іншими змінами: сільськогосподарською революцією в пізньому неоліті і промисловою революцією останніх двох століть". [1; 2]

Вважаємо, що зараз в країні основні принципи сталого розвитку (рис. 5), якщо й знаходять відображення в нормативних документах, то носять декларативний характер. Виділення цих принципів дозволяє визначити основні напрямки майбутньої побудови моделі сталого розвитку країни і відповідно встановити "вузькі місця", які необхідно врахувати при формуванні нових програм реформ в країні.

Отже, чи готова Україна к викликам, озвученим в новій доповіді Римського клубу? Вважаємо, що в сучасних умовах розвитку країни - ні.

Варто також відмітити, що в новій доповіді Римського клубу драйвером економічного розвитку країн названо виключно промисловий сектор. Проведений аналіз стану розвитку промислового комплексу України показав наступне. В Україні за останніми оприлюдненими статистичними даними [6; 7] за підсумками 2017 р. індекс промислової продукції становив – 99,9% (рис. 1), у добувній промисловості та розробленні кар'єрів порівняно із 2016 р. індекс продукції становив 94,2%, переробній – 104,0%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 93,5% (для порівняння - у 2017 р. індекс сільськогосподарської продукції відносно 2016 р. (рис. 2) становив 97,3%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 96,1%, у господарствах населення – 98,8%; індекс будівельної продукції у 2017 р. порівняно із 2016 р. становив 120,9% (рис. 3)).

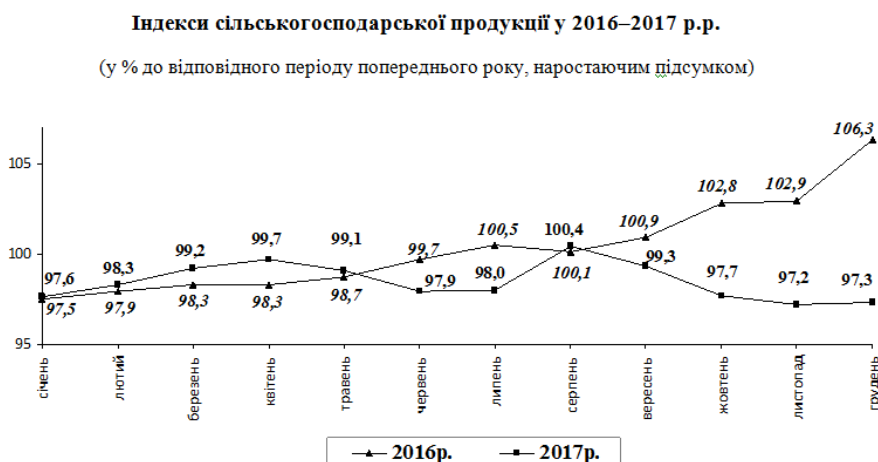
Як справедливо відмічає Олександр Гущин [8], заступник завідувача кафедрою країн пострадянського зарубіжжя РДГУ, серед ключових трендів 2017 р., які визначатимуть стан української економіки в найближчі 2-3 роки, є найбільш знакові негативні тенденції. Так, на його думку, "економічне зростання склало в 2017 р. 2,1%, що абсолютно недостатньо для того, щоб хоч би якоюсь мірою амортизувати наслідки провалу 2014 - 2015 рр., що привело до зміни структури української економіки. Крім того, враховувати слід не лише кількісні показники, але і якісні. У Україні економічне зростання забезпечується не розвитком виробництва, показники якого зовсім не вселяють оптимізму, а досягався за рахунок інфляційних чинників (рис. 4), випереджаючого росту імпорту, а не за рахунок розвитку реального сектора,

який скорочується. Лише окремі сектори, такі як будівельний, демонструють ріст (рис. 3).

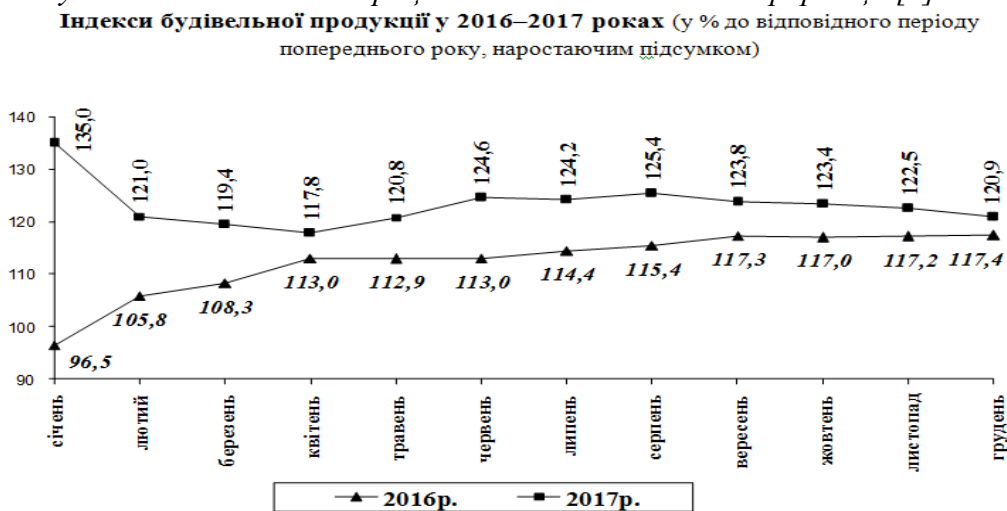
Рис. 1. Індекси промислової продукції в Україні

Джерело: побудовано на підставі опрацювання статистичної інформації [6]

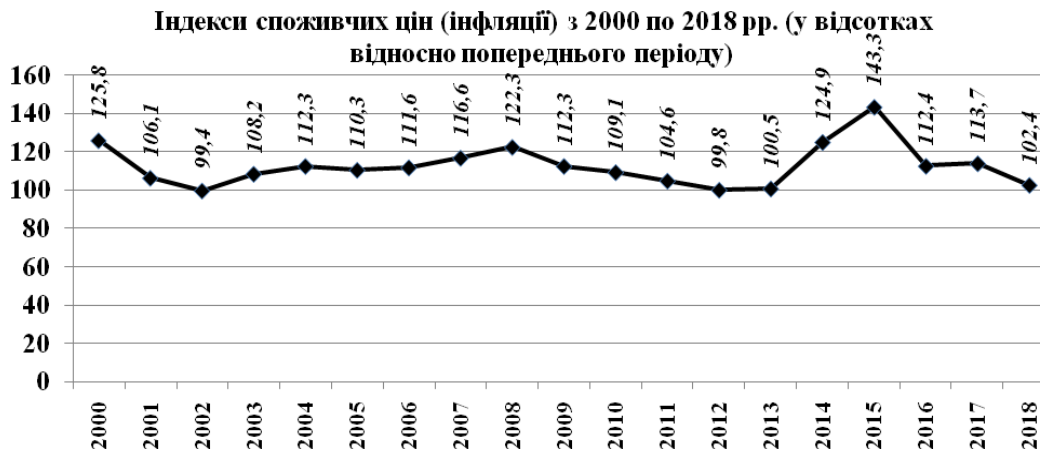
Рис. 2. Індекси сільськогосподарської продукції в Україні

Джерело: побудовано на підставі опрацювання статистичної інформації [6]

Рис. 3. Індекси будівельної продукції в Україні

Джерело: побудовано на підставі опрацювання статистичної інформації [6; 7]

Рис. 4. Динаміка індексів споживчих цін (інфляції) з 2000 по 2018 рр. Джерело: побудовано на підставі систематизації даних Мінфіна* [9]

*Примітка. Індекс інфляції, або, що теж саме, індекс споживчих цін - показник, що характеризує зміни загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання; виявляє зміну вартості фіксованого споживчого набору товарів та послуг у поточному періоді відносно попереднього. Споживчий набір товарів та послуг - це набір найбільш уживаних і важливих для споживання в домогосподарствах товарів та послуг, встановлюється централізовано і є єдиним для всіх регіонів України.

За даними [6;7;8;9] у 2017 р. держборг України збільшився на 6 млрд. дол. і досяг рівня 77 млрд.дол., борговий приріст склав 85% ВВП, а в 2018 р. на обслуговування боргів країни піде третина прибуткової частини бюджету - 10, 8 млрд.дол. [8]

Крім того, в 2017 р. спостерігалось серйозне зростання цін, особливо він торкався продуктів харчування, це зростання цін випереджало навіть ріст заробітної плати. Інфляція за підсумками року склала 13,7% (рис. 4), при первинних урядових оцінках [9] в 8%. [8]

Висновки та пропозиції. Таким чином, результати аналізу економічної ситуації дозволили отримати більш детальну інформацію про готовність країни до нових викликів, озвученим в новій доповіді Римського клубу. Проведений аналіз на підставі опрацювання аналітичних доповідей та статистичних даних [1-13] дозволив виявити проблемне кола питань. Встановлено, що зараз в країні основні принципи сталого розвитку носять зазвичай декларативний характер і не достатньо враховуються при формування нових програм реформ в країні. Результат проведеного аналізу може бути використане для подальшого виявлення проблемних ситуацій сталого розвитку країни, що слугуватиме предметом подальших досліджень у цьому напрямку.

Бібліографічні посилання:

1. Медоуз Д. Пределы роста. 30 лет спустя / Донелла Медоуз, Йорген Ранدرس, Деннис Медоуз. - пер. с англ. - М.: ИКЦ «Академкнига», 2007. - 342 с.: ил. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://coollib.com/b/327864/read> – Назва з екрану мовою оригіналу.

2. Пределы роста: 30 лет спустя / Д. Х. Медоуз, Й. Рандерс, Д.Л.Медоуз; пер. с англ. Е.С.Оганесян; под ред. Н.П.Тарасовой.— М.: БИНОМ. Лаборатория знаний,. 2012. – 358 с.: ил. – [Электроний ресурс]. – Режим доступа: files.pilotlz.ru/pdf/cC0810-1-ch.pdf – Назва з екрану мовою оригіналу.
3. Лев Пирогов. Мы не готовы к вызовам, озвученным в новом докладе Римского клуба. / Электронное издание газеты "Взгляд", выпуск от 12 января 2018 – [Электроний ресурс]. – Режим доступа: <https://vz.ru/opinions/2018/1/12/903277.html> – Назва з екрану мовою оригіналу.
4. Александр Малахов. «Come on!» – доклад Римского клуба 2017/ Электронне видання "PR-PORTAL.com.ua" від 19.12.2017 – [Электроний ресурс]. – Режим доступа:<http://pr-portal.com.ua/come-on-doklad-rimskogo-kluba-2758.html>– Назва з екрану мовою оригіналу.
5. E. von Weizsaecker, A. Wijkman. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. - Springer, 2018. - 220 p.
6. Доповідь "Про соціально-економічне становище України за 2017 рік"/ Збірник Державної служби статистики України за ред. І. Є. Вернера [Текст] // Державна служба статистики України, Київ, 2018, с.74. - [Электроний ресурс]. – Режим доступа: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (дата звернення 17.03.2018).
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Электроний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 21.03.2018).
8. Александр Гуцин. Что ждет экономику Украины? / Электронное информационно-аналитическое издание в Евразийском регионе «Евразия. Эксперт», выпуск от 08.01.2018 г. – [Электроний ресурс]. – Режим доступа: <http://eurasia.expert/chto-zhdet-ekonomiku-ukrainy/>. – Назва з екрану мовою оригіналу (дата звернення 18.03.2018).
9. Динаміка індексів споживчих цін (інфляції) з 2000 по 2018 рр. / Офіційний сайт Мінфіну. – [Электроний ресурс]. – Режим доступа: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2017>– Назва з екрану мовою оригіналу (дата звернення 18.03.2018).
10. Наталья Еремина. Займы для Украины: Евросоюз и МВФ наносят «ответный удар» / Электронное информационно-аналитическое издание о Евразийском регионе «Евразия. Эксперт», выпуск от 17.01. 2018 г. [Электроний ресурс]. – Режим доступа: http://eurasia.expert/zaumu-dlya-ukrainy-evrosoyuz-i-mvf-nanosyat-otvetnyu-udar/?sphrase_id=7727 – Назва з екрану мовою оригіналу (дата звернення 18.03.2018).
11. Перспективы развития экономической ситуации в Украине в 2018-2020 гг. / Информационно-аналитический сайт «BusinessForecast.by», выпуск от 09.02.2018. – [Электроний ресурс]. – Режим доступа: <http://businessforecast.by/partners/reviews/2707> – Назва з екрану мовою оригіналу (дата звернення 22.03.2018).

12. Макроэкономический и монетарный обзор Украины. Февраль 2018 г. / Информационно-аналитический сайт «BusinessForecast.by», выпуск от 03.03.2018. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://businessforecast.by/partners/reviews/2750>– Назва з екрану мовою оригіналу (дата звернення 22.03.2018).
13. Олексій Жмеренецький. Глобальные экономические тренды и Украина без будущего. / Електронне інформаційно-аналітичне видання «Економічна правда», вип. від 17.07.2017 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/07/17/627005/>

References:

1. Medouz D. Predely rosta. 30 let spustya / Donella Medouz, Yorgen Randers, Dennis Medouz. - per. s angl. - M.: IKTS «Akademkniga», 2007. - 342 s.: il. - [Elektroniy resurs]. - Rezhim dostupu: <https://coollib.com/b/327864/read> - Nazva z yekranu movoyu originalu
2. Predely rosta: 30 let spustya / D. KH. Medouz, Y. Randers, D.L. Medouz; per. s angl. Ye.S. Oganessian; pod red. N.P. Tarasovoy. - M.: BINOM. Laboratoriya znaniy. 2012.-358 s.: il. - [Elektroniy resurs]. - Rezhim dostupu: <files.pilotlz.ru/pdf/cC0810-1-ch.pdf> - Nazva z yekranu movoyu originalu.
3. Lev Pirogov. My ne gotovy k vyzovam, ozvuchennym v novom doklade Rimskogo kluba. / Elektronnnoye izdaniye gazety "Vzglyad", vypusk ot 12 yanvarya 2018 - [Elektroniy resurs]. - Rezhim dostupu: <https://vz.ru/opinions/2018/1/12/903277.html> - Nazva z yekranu movoyu originalu.
4. Aleksandr Malakhov. «Davay!» - doklad Rimskogo kluba 2017 / Elektronnnoye vidannya «PR-PORTAL.com.ua», vypusk ot 19.12.2017 - [Elektroniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://pr-portal.com.ua/come-on-doklad-rimskogo-kluba-2758.html> - Nazva z yekranu movoyu originalu.
5. E. von Weizsaecker, A. Wijkman. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. - Springer, 2018. - 220 p.
6. Dopovid' «Pro sotsial'no-yekonomichne stanovishche Ukraïni za 2017 rik» / Zbirnik Derzhavnoï sluzhbi statistiki Ukraïni za red. Í. Ê. Vernerera [Tekst] // Derzhavna sluzhba statistiki Ukraïni, Kiïv, 2018, s.74. - [Elektroniy resurs]. - Rezhim dostupu: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (data zvernennya 17.03.2018).
7. Ofitsiyinyi sayt Derzhavnoï sluzhbi statistiki Ukraïni. (Derzhavna sluzhba statistiki Ukrainu [Government service of statistics of Ukraine]) [Elektroniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennya 21.03.2018).
8. Aleksandr Gushchin. Chto zhdet ekonomiku Ukrainy? / Elektronnnoye informatsionno-analiticheskoye izdaniye v Yevraziyskom regione «Yevraziya. Ekspert », vypusk ot 08.01.2018 g. - [Elektroniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://eurasia.expert/chto-zhdet-ekonomiku-ukrainy/>. - Nazva z yekranu movoyu originalu (data zvernennya 18.03.2018).

9. Dinamika indeksiv spozhivchikh tsin (inflyatsii) z 2000 po 2018 rr. / Ofitsiyniy sayt Minfinu. - [Elektroniyy resurs]. - Rezhim dostupu: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2017-> Nazva z yekranu movoyu originalu (data zvernennya 18.03.2018).
10. Natal'ya Yeremina. Zaymy dlya Ukrainy: Yevrosoyuz i MVF nanosyat «otvetnyy udar» / Elektronnoye informatsionno-analiticheskoye izdaniye o Yevraziyskom regione «Yevraziya. Ekspert », vypusk ot 17.01. 2018 g. [Elektroniyy resurs]. - Rezhim dostupu: http://eurasia.expert/zaymy-dlya-ukrainy-evrosoyuz-i-mvf-nanosyat-otvetnyy-udar/?sphrase_id=7727 - Nazva yekranu movoyu originalu (data zvernennya 18.03.2018).
11. Perspektivy razvitiya ekonomicheskoy situatsii v Ukraine v 2018-2020 gg. / Informatsionno-analiticheskyy sayt «BusinessForecast.by», vypusk ot 09.02.2018. - [Elektroniyy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://businessforecast.by/partners/reviews/2707> - Nazva z yekranu movoyu originalu (data zvernennya 22.03.2018).
12. Makroekonomicheskyy i monetarnyy obzor Ukrainy. Fevral' 2018 g. / Informatsionno-analiticheskyy sayt «BusinessForecast.by», vypusk ot 03.03.2018. - [Elektroniyy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://businessforecast.by/partners/reviews/2750> - Nazva z yekranu movoyu originalu (data zvernennya 22.03.2018).
13. Oleksiy Zhmerenets'kiy. Global'nyye ekonomicheskyye trendy i Ukraina bez budushchego. / Yelektronne informatsiyno-analichne vidannya «Ekonomichna pravda», vypusk ot 17.07.2017 - [Elektroniyy resurs]. - Rezhim dostupu: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/07/17/627005/>